

Jüri Reinvere: tuleb mõelda suurelt

Jüri Reinvere kolmas ooper, mille kangelanna on Beethoveni väidetav tütar, kes elas Eestis, esietendus Saksamaal Regensburgi teatris ja võeti vastu ülitugeva aplausiga.

Regensburg on vaikne ja rahulik Baierimaa linnake, kus tänavatel näeb harjumatult palju väikeste lastega perekondi ning loomulikult jalgrattaid. Sõja peaaegu minimaalsete kaotustega üle elanud vanalinn annab aimu, mis tunne on Tallinna vanalinnas turistil. Eestit ja seda Saksamaa linnakest seob laupäevast aga rohkem kui vanalinn: 25. jaanuaril kõlas just Regensburgi auväärse teatris ooper «Minona», mille libreto ja muusika autor on eestlane Jüri Reinvere.

Võrdleksin publiku poolt väga tugeva aplausiga vastu võetud ooperi helikeelt soomaastikuga: ilus, aga ohtlik. Beethoveni oletatavast tütrest rääkiv ooper oli publikusõbralikult helge, kuid täis pinget ja ärevust, mis rõhutas, et inimese elu on ohtlik.

«Minona» esietendumisega alustati Beethoveni 250. sünniaastapäeva tähistamist Saksamaal. Seega on Regensburgi esietenduse kajastus saksakeelses meediaruumis ulatuslik, ooperile on tähelepanu pööranud kõik suured Saksa lehed ja vastuvõtt on enamjaolt positiivne, kuigi on ka kriitilisemaid tekste, aga kahtlemata on tegemist läbimurdega eesti helilooja loometeel.

Jüri Reinvere oli pärast esietendust vana rahu ise, öeldes, et jäi ettekandega väga rahule. «Esinejad võtsid end hiilgavalt kokku ja andsid endast parima. Kõigil oli täiustumise tunne, mis on tiimile väga oluline ja vajalik tunne, et läbi vaeva ja nügimise on nad suutnud jutustada olulist lugu.»

Kui küsin Reinverelt, mida ta on õigesti teinud, et saame ühes Saksamaa teatrimajas tähistada tema ooperi lavale jõudmist, vastab ta, et on kuulanud ja olnud kannatlik. «Olen kuulanud teisi heliloojaid ja kuulanud ka maad, n-õ hoidnud kõrvad lahti ning jälginud elu. Konkurents on siin väga suur. Võitlus käib elu ja surma peale nagu iga pool. Saksamaal läbi lüüa pole lihtne asi.»

Jüri Reinvere oli pärast esietendust vana rahu ise, öeldes, et jäi ettekandega väga rahule.

Reinvere arvates peaksid eestlased väga selgelt hakkama õppima, kuidas maailmas asju aetakse. «Eestlaste seas liigub väga palju ettekujutusi ja hälbeinfot. Ega keegi maailmas täpselt tea, kuidas tuleb bisnist ajada, aga on siiski olemas teatavad infokanalid. Ent

leht.postimees.ee

28.01.2020 19:05

Heili Sibrits

kultuuritoimetuse ...

Rahvusooper Estonia

Estonia teater

Ooper

Arvo Volmer

info on kõige kallim asi, meie tänapäeva ühiskonnas ei anna keegi sulle niisama infot, seepärast tulebki jõuda selleni, et üleüldse aru saada, kuidas süsteemid toimivad.»

Reinvere rõhutab veel, et ei saa areneda, kui hoida kümne küünega kinni oma ettekujutustest või valede sõprade soovitudest. «Näiteks lätlased ei nõustu enam karjääri tegema ainult lätlastele, nii et ainult neil omavahel on tore, nad tahavad tegusid läänes ja see on sundinud, et nad on hakanud õppima, kuidas asjad käivad. Ka Eestis tuleb hakata suuremalt mõtlema. Väga olulised on ka kogemused, eriti kui räägime ooperist.»

Estoniast kui ainsast võimalusest Eestis muusikateatrit teha kinni hoidmist ei pea Reinvere õigeks. «Estonial on oma poliitika, oma publik ja see teater on suudetud hoida vee peal, tõsi, väga palju asju on kaotatud, näiteks Estonia teater pole eestlaste kõrgkultuuri koht, aga nende sihtrühm on teine ja seda tuleb ka respektierida. Samas pole Estonia ainuke koht maailmas ja kindlasti pole see õige koht. Vähemalt mul on selline mulje.»

Jüri Reinvere

Eesti Heliloojate Liit

Regensburgi teater on küll mainekas, aga tegemist pole siiski maailma tippteatriga, seepärast uurin Reinverelt, mis majas toimuks tema unistuste esietendus. «Ükskõik milline teater, sest väga oluline on saada oma teos üldse lavale. Ooperi tegemine on keeruline protsess; kui leiad endale tiimi või maja, kes töötab ideedega kaasa, siis see on palju väärt, seega ei tasu nutta või taga ajada nimekat maja.»

Regensburgi teatrile kirjutatud ooperi peategelane on Minona von Stackelberg, kes mõningate uurijate kinnitusel on Beethoveni tütar. Kui veendunud teie selles olete ja miks?

Minu arvates on selgelt näha, et Minona von Stackelbergi ema Josephine von Stackelberg soovis, et jääks kõigile igavesti saladuseks, kes oli Minona tegelik isa. Üks on aga kindel: Minona sünnib Beethoveni ning Josephine kirgliku armastuse varju alla, kuulsa «Kirja surematule armastatule» varju alla.

Kui polnuks seda armastust, oleks Minona jäänud ilmselt sündimata, sest oma meest parun von Stackelbergi ei võinud Josephine välja kannatada ning otsis võimalusi temast lahutada. Nad polnud koos sel ajal, kui Beethoven kirjutas «Kirja surematule armastatule» – ja see on samas täpselt üheksa kuud enne Minona sündi.

Maailma juhtivad Beethoveni-uurijad on 90-protsendiliselt veendunud, et vaid Beethoven saab olla Minona isa.

Beethoveni suur vari saab Minonale läbi elu saatuslikuks – kuni selleni välja, et Christoph von Stackelberg kaaperdab Josephinelt vihahoos lapsed, nende hulgas Minona, ning toob nad pikaks ajaks elama Tallinna, oma kodulinna. Minona elab Tallinnas Christophi surmani varjus, pimedas, kitsas, askeetlikus, usuhullus ringkonnas.

Niimoodi arenevad sündmused ka ooperis. Tema ema aga hääbub pikkamööda Austrias, sureb noorelt, murest murtud.

Kuidas te sellise looni jõudsite?

Paar aastat tagasi tegelesin intensiivselt Beethoveni varajaste klaverisonaatidega ning avastasin, milline rikas maailm nendes kõeb. Uurisin sügavamalt Beethoveni tausta ning aimasin, et loomingut läbib veel üks kood: ühe tore, ahvatleva, intelligentse naise «lõhn».

Avastasin, et mu tundmusel oli tõepõhi: Josephine läbib kogu Beethoveni muusikat, nii rütmiliste koodidena (tema nime rütmi on Beethoveni muusika täis) kui ka tegelaskujudena, näiteks «Fidelio» Leonorena.

Kui avastasin, et tema tütar Minona von Stackelberg elas Tallinnas, hakkas see asi mind põletavalt huvitama, ja kui sain teada, et kõik maailma juhtivad Beethoveni-uurijad on 90-protsendiliselt veendunud, et vaid Beethoven saab olla Minona isa, siis... Samas tuleb öelda, et pole ühtegi dokumenti, mis seda kinnitaks, kuid asitõendid lükkavad kõik sinna poole.

Olete öelnud, et ooperil on kaks peateemat ja mõlemad on nn klassikalised ooperiteemad: isa-müsteerium ja kunstnike lapsed, kes maksavad oma vanemate elukutse eest tohutut hinda. Mis hinda pidi Minona maksma?

Minona maksis kogu oma eluga. Tema maailm purustati, ehkki ta oli koleerilise ja trotsliku iseloomuga nagu Beethovengi. Christophil õnnestus ta selgroog murda. Sellest on palju märkmeid Brunsvikide perekonna mälestustes ja ennekõike nendes arhiividokumentides, mis mul õnnestus Eestist leida.

Jüri Reinvere

Mihkel Maripuu

Fakt on, et ta elas vanaks – pärast Tallinnast lahkumist kaotab kõik oma lähedased ja tema ümber varitseb surm – ja see, et ta leidis endale uue kodu Viinis ning väikese, kuid muusikast huvitunud

seltskonna, kõneleb minu arust tohutust elujõust. Kõik arvavad, et selles on midagi beethovenlikku.

Ja ka portreefotodel vanast east, mille originaalsuses mõni uurija kahtleb, kuid mis siiski on arvatud Minona fotodeks, näeb ta välja nagu Beethoveni koopia.

Beethoven võttis oma hoole alla venna lapse, kellele ta pärandas ka pärast oma vara. Kas on märke, et Beethoven teadis, et tal on tütar, ja kas Minona teadis, et tema isa võiks olla Beethoven?

Suurim Minona-ekspert, Kanada musikoloog Rita Steblin, kes kahjuks meile kõigile ootamatult septembris suri, oli veendunud, et Beethoven teadis, et Minona on tema tütar. Ta tõestab, et alati, kui on olukord, kus Viini seltskonnas võidi arutada Josephine kurba elukäiku, ilmuvad ta vestlusvihikutesse, mida ta oma kurtuse pärast pidi kasutama, sellele teematikale viitavad müstilised ülestähendused.

Meie oma kodus veidi selles kahtleme, sest see oleks tähendanud, et Josephine usaldas koleerilist Beethovenit ka selles kogu oma elu suurimas saladuses. Aga samas on kindel, et kogu see tohutu afäär Karl van Beethoveniga pidi asendama Beethovenile perekonda, mida ta endale kunagi ei saanud. Ja võib-olla ka tütar, Minonat.

Minona nagu tihti segastesse olukordadesse sündinud lapsed ilmselgelt aimas midagi, kuid asus tegudele alles sellel aastal, kui tähistati üle maailma Beethoveni 100. sünniaastapäeva. Siis järsku muutub ta aktiivseks: laseb ühel kaugel sugulasel välja otsida Josephine ning Beethoveni kirjad, mis leitakse ühest Therese kinninaelutatud kastist.

Need kirjad saab ta ka enda kätte, kuid need omakorda varastatakse temalt ning müüakse New Yorki, kus Beethoven oli superstaar. Niimoodi arenevad sündmused muide ka [ooperis](#).

Kui te peaksite Beethoveniga rääkima tema eraelust, avameelselt, siis mida te küsiksite?

Ma olen selles olukorras olnud. Ma küsisin Ingmar Bergmanilt kord, kuidas ta võis armastada kogu elu Ingridit, oma lõplikku abikaasat, oodates teda vabaks von Rosenite perekonnast. Ingmar vastas, et see oli raske ja imelihtne ühekorraga.

Milline mees Beethoven iseloomult oli?

On kaks Beethovenit: enne ja pärast Josephine kraahi. Enne on ta šarmantne, kõiki võluv, ahvatlev, andekas noormees, kelle ees on

kogu maailm lahti. Aga siis on üks piiripunkt – Josephine surm –, pärast seda toimub Beethoveni elus tohutu allakäik ja see juhtub väga ruttu, täpselt siis, kui ta kirjutab oma viimased suurteosed, üheksanda sümfoonia ja «Missa solemnise», elab ta nagu paadialune.

Ta on oma karjääri tipul, ta on rikas, aga teda ümbritseb toidujäänuste ja uriini hais, veinipudelid vallutavad terve korteri, ta ise on pesemata ja karvane. Tema teenijatüdrukud on seda ilmekalt kirjeldanud.

Kui meenutada Minona ema, siis kuidas Josephine von Brunswick ja Beethoven kohtusid ja miks nende teed lahku läksid?

Beethoven oli Josephine klaveriõpetaja, nagu ka ta õele Theresele, kes hiljem rajas Ungari lasteaedade süsteemi. Samamoodi oli Christoph von Stackelberg Josephine koduõpetaja tema lastele esimesest abielust – ja tema omakorda rajas Eestis koolide süsteemi. Siin on väga selgelt korduvaid mustreid näha.

Josephine aimas ilmselgelt, kui ohtlik on oma aadlikuseisus kaotada ning muutuda koleerilisest, etteaimamatust, sinna-tänna heitlevast, seisusetust Beethovenist täienisti sõltuvaks. Ka perekond oli vastu.

Therese kirjutab oma elu lõpul: «Oleksime me ometi need kaks üksteisele nii ilmselgelt kuulunud inimest lasknud kokku jääda!»

Nädalavahetused on ideaalsed töötamise ajad, sest siis vaikivad nii telefon kui ka meilid. Tuleb töötada, rebides puhkust, kust saab.

Nagu oma kahe eelmise ooperi – «Puhastus», mis esietendus Soome Rahvusooperis, ning «Peer Gynt», mis oli Norra Rahvusooperi repertuaaris –, nii ka «Minona» libretist olete te ise, miks?

See lihtsustab tunduvalt nii keerulise protsessi nagu ühe ooperi kirjutamise orgaanilisust.

Hiljuti ebaõnnestus Estonia teatri väljakuulutatud konkurss, kus sooviti saada uut eesti ooperit. Arvo Volmer põhjendas konkursi nurjumist muuhulgas sellega, et heliloojad olid valinud nõrgad libretod. Kuidas teie kommenteerite, kui palju määrab ooperi õnnestumisele kaasa libreto?

Libreto on ooperi alus. Halb helilooja ei suuda ära lörtsida hea libreto omadusi, kuid ka hea helilooja muusika ei suuda päästa halba libretot.

Millal ja mis tingimustel võiksite teie Estoniale ooperi kirjutada?

Alati – ja igati normaal-mõistlikel tingimustel.

Eestlastele teeb Minona ju huvitavaks fakt, et ta elas aastail 1819–1842 Tallinnas. Ja teie uue ooperi keskse stseeni tegevus toimubki Tallinnas. Kas need stseenid on teile kuidagi erilised ja miks?

Tallinnas toimub Minona murdumine, tema vari muutub suuremaks kui ta ise. See on ooperi keskne stseen.

Aga mis on oluline – nagu mulle üks suurimaid Saksamaa intendante «Minona» kohta siin just äsja messis –, kujutage ette, meil on käes Beethoveni 250. sünniaastapäev, kõik räägivad Saksamaal Beethovenist ning me ei räägi Saksamaal mitte tavapärasest Pariisist ega Napoleonist ega heroilisusest ega Suurest Prantsuse revolutsioonist, vaid selle uue Beethoveni suund on hoopis Eesti ning Beethoven ja tema hellus ja armastus!

Jüri Reinvere

Mihkel Maripuu/pm/scanpix Baltics

Kas laval on ka eestlasi? Minona elas Tallinnas Suur-Kloostri tänaval ja Märjamaa lähedal oma seadusliku isa ja Josephine von Brunswicki tollaegse abikaasa Christoph von Stackelbergi juures, kes ühtlasi on eestikeelsele koolisüsteemile alusepanija.

Mina seekord, eestlasena, olen tõesti igati olemas!

Aga tänu meie projektile on Regensburgi teater nüüd huvitunud Eestist ja eestlusest ja eesti teatrikunstist juba palju tõsisemalt. See projekt on Eestile head teinud. Elame-näeme, kuidas need edasi arenevad.

Kas on tõendeid, et Minona oleks kuidagi Eesti kogukonnaga, kas baltisakslaste või ka maarahvaga mingisuguses aktiivses kontaktis olnud, kuidas elu Eestis võis teda mõjutada/kujundada?

Ei ole, kuid ma – naljaga pooleks – arvan, et ta teadis ja tundis ning oli söönud kilu. Tollaegses Revali ajalehes polegi muud, kui kust ja millisest tünnist saab jälle kilu osta. Kindlasti oskas ta paar sõna eesti keelt. Samuti rääkis ta ema kindlasti teataval määral ungari keelt, Ungari krahvinna, nagu ta juba oli.

See on teie kolmas ooper. Mis on ooperi kirjutamisel kõige raskem või keerulisem?

Hallata kogu protsessi ajal kogu massiivi, mis algab suurte makrofilosoofiliste põhimõtetega ja lõpeb teise flöödi sõrmestusega. Sul peab see kogu aeg ajus kontrolli all olema, makro ja mikro, süntees ja analüüs, muidu vajub teos all laiali ning võtab hoopis võimu sinu üle – mitte vastupidi.

Aga kõige kergem, röömu valmistavam?

Näha, kuidas ta kasvab ja kuidas kõik oma kohtadele kukub.

Kuidas te töötate? Kas teil on oma kindel töötamise rutiin ja kui, siis milline see on?

Kui olen töölaua taga enne kella kümnet, siis tuleb sellest hea päev. Raske on kokku viia intensiivset kirjutamist ja intensiivset helistamist-meilivahetust. Nädalavahetused on ideaalsed töötamise ajad, sest siis vaikivad nii telefon kui ka meilid. Selles tempos tuleb töötada, rebides puhkust, kust saab.

Kas teil on ooperi valmise eel tõelisi hullumise perioode, mil teid pole mõtet tülitada, sest teie ellu ei mahu muud kui muusika?

Päris lõpus on ja siis ma olen ka selline, et viskan juba nugekahvleid prügikasti ning vastan inimestele kas vales keeles või raskesti arusaadavate vastustega.

Ingmar sellisel ajal kohkus koridoris, kui oma majapidajannat seal nägi, ja jooksis maja teise serva, sest arvas, et sisse on murtud.

25. jaanuaril kõlas esmaettekandena Regensburgi auväärnes teatris ooper «Minona», mille libreto ja muusika autor on eestlane Jüri Reinvere. Eakat Minonat, keda peetakse Beethoveni tütreks, kehastas rumeenia päritolu lauljatar Teodora Varga. FOTO: Jochen Klenk

Jochen Klenk

Kas jälgisite ka proove? Kas olete helilooja, kes teeb veel saalis partituuri muudatusi?

Ainult neid muudatusi, mis on seoses kas mõne trükivea või muu sellisega. See on nii suur aparaat, et minu töö peab olema tsemendikindlalt valmis, enne kui algavad proovid. Oleks väga inetu loksutada ooperimaja aparaati heitlevate soovide ja muudatustega.

Milliseid tingimusi seadis teile ooperi kirjutamisel teater? Millega te pidite arvestama?

Õieti justkui mitte millegi erilisega ei pidanudki arvestama. Mõni pisi, näiteks klaverit ei saanud ma sel korral orkestris kasutada, sest see poleks lihtsalt orkestriauku enam ära mahtunud. Tõelised pisi-asiad.

Mis peaks juhtuma, et «Minona» võiks kunagi kõlada ka Eestis?

Keegi peaks seda soovima. Kuna mul ei ole teatridirektori ametikohta ja mu enda mingitest soovidest ei sõltu siin midagi, tähendab see seda, et keegi teine peab tahtma.

Kui palju te tsiteerite oma ooperis Beethoveni muusikat?

Väga vähe, kuid Beethoveni ooperil «Fidelio» ning eriti ühel stseenil sellest on keskne roll. Ka Josephine salakood on «Minonas» laiali, nagu see oli Beethoveni loomingus.

Millist rolli on Beethoveni muusika teie kui helilooja ja teie kui inimese kujunemisel mänginud?

Küllalt keerulist. Kuu aega ei tähendanud ta mulle isiklikult midagi, kuid hindasin ja tunnustasin tema muusika titaanset mõju kogu maailma muusikaarengule. Mina pidin saama enne neljakümneaastaseks, kui ta hakkas mulle ka isiklikult oluliseks kujunema.

Kes on teie muusikalised eeskujud?

Väga keskselt prantsuse muusika XIX sajandi lõpust ja XX sajandi algusest: Ravel, Debussy, Tournemire, Vierne. Sakslastest Brahms ja Bach. Minu sümfoonilist muusikat on peetudki siin Saksamaal kui «omanäoliseks sulamiks prantsuse ja saksa kultuurist» – mis siinmail on peaaegu mõeldamatu kooslus. Aga neile väga huvitav.

OOPER

«Minona»

Ooper ja libreto Jüri Reinvere

Dirigent Chin-Chao Lin

Lavastaja Hendrik Müller

Dramaturg Julia Anslük

Sarnased uudised

[Jüri Reinvere kingitus Saksa publikule võeti soojalt vastu \(71%\)](#)

Eesti Päevaleht 29.01.2020

[Jüri Reinvere kingitus Saksa publikule võeti soojalt vastu \(74%\)](#)

epl.delfi.ee 29.01.2020

[Reinvere: tuleb mõelda suurelt \(98%\)](#)

Postimees 29.01.2020